

شو گونلر يىزىنگ گۈزىل توركمن صاحرامىزدا ملى شاھئىتمەز مختومقلى نىنگ ٤ جلد دان عبارت پارسچا ترجمە ادىلن اثىرىنگ تاييارلاندىنىڭ حابار بىريلدى. يىزىنگ پىكىريمىزچە و بىلى مختومقلى شناسالارنىڭ تاصصىق اتمگىنە گۇرا شاھئىنگ ٢٥٠ بىلەن ٢٦٠، كأن بولسا ٣٠٠-دەن آشا قوشغوسى يوق. كاشكى ترجيمە ادىلن قوشغولارنىڭ ساناۋەنى/آدلارنى بىلى ادن بولسالاردى.

شوروى دؤورقۇندە ماغتىمغول ئىننگ آدئنا گىدەن يېر توپار غۇشى بىريلدى. بو اىشىدە فيلوسۇفىيما عئلئملارنىڭ دۇكتۇرى غىلائىچ مۆللىييف اولى رول اوينىدە. اول «ماتمى/ ماتم قلى» لاقامى بىلەن ٣٦ سانى غۇشى چئارئىپتەر، ھم-دەن غۇوراق غۇشغۇنى ماغتىمغول ئىننگ آدئنا، عئلئملار آكادەمیيا بىرىپدىر.

آرخيو ماغلوماتلار ئىننگ شايالتىق اتمگىنە گۇرا، ماغتىمغول ئىننگ تازە تاپىلان غۇشغولارنى باغانشىلانىپ توركمنىستاننىڭ يازىچىلار سۇيۇزى ئىننگ يۈريتىه گچىرن پىنۇمۇندا /ماصلاتەننا/ غاتناشان روس شاھىرى، سى سى ر يازىچىلار سۇيۇزى ئىننگ پراولىنیيەسى/ اداراسى/ نىنگ سكرتارى پىيۇتەر سکۇسەرف: «بو غۇشغولار تالانتلى فيلوسۇفىنگ ماغتىمغولا ائيكۈنپ يازان اۆز غۇشغولار ئىپلەيمىسىن؟» دىين سۇوالى اۇرتا آتىار. امما اولى سۇوالا پىنۇمدا اۆنس حم بىريلمىيأر. غىلائىچ مۆللىقىدەن ٢١٦ سانى غۇشغىئى حم-دە ماغتىمغولىنىڭدىپ «مارو-شاھو-جاھان» پۇئىمانى يازىچىپ آلان بىردى كربابايف بولسا روس شاھىرىنى: «اگر غىلائىچ مۆللىقىدە شئيلە غۇشغولار ئىپلەيمىسىن بىليان بولسا، نامە اوچىن اۇلار ئىپلەيمىسىن بىلەن ١٩٤٨-نجى يىلدا سۇنگقۇ نشىرلىرىنىڭ ئىپ باشلان ٢١٦ غۇشغۇنى ئىننگ نىردىن پىدا بولانى-دا گۆمۈرتىك بولىار-دا غالىبىرلەر.

روس شاھىرى حم ادبىيەتچىسى پىيۇتەر سکۇسەرف يىنگ "گۆللەر حم ياراقلاڭ" دىين كىتابىندا شئيلە سطرلەر بار

Скосырев, Петр Георгиевич - Листья и цветы. 1957

« مارت، ١٩٤٨ - نجى ئىل »

مارتىنگ اۇرتالارنىدا توركمنىستان يازىچىلار سۇيۇزى ئىننگ پىنۇمۇ/ماصلاتەننى بولدى... اۇنونگ يۇقارى دۈردىجىلىك أحنىگىنەدە گچىمكىنەدە شۇل گۇنلەر دۇرأن تأسىن يېر واقا اولى رول اوينىدە. شۇل پىنۇما چىنى توركمنىستاننىڭ ئىنگ غۇوئى شاھىرى ماغتىمغول ئىننگ ادبى ميراثى يېغىنالان حم اۇورنىلىن حاساب ادىلياردى. شاھىرىنىڭ دۈردىجىلىگى ١٣ مۇنگ سطىر غۇشغودان عباراتدى. غاراشىلمادىق يىردىن اۇنونگ غۇشغولار ئىننگ سانى كۈپلەدى دوروبىرىدى.

پىنۇما شاھىرىنىڭ تازە تاپىلان (١٧١ سانىء- آت) غۇشغوسى حۆدۈرلەندى حم اۇنونگ غۇشغى، پۇئىمالار ئىننگ يىنه كاندىيى، جمى ١٢ مۇنگ سطىر يېتىاندىيى حابار بىريلدى.

اول بارادا مارئى غىلائىچ مۆللىقىدە ئىتىش اتدى.

پىنۇما غاتناشانلار ھم أھلى عالئملار شۇل غۇشغولارنىڭ و پۇئىماننىڭ ماغتىمغول ئىننگ اۇزۇنىڭكىيدىيەنى يېراغىزدان ماقولالادىلار. منىنگ: "تاپىلان اثرلىرى بىيىك فيلوسۇف شاھىرا دىنگە تالانتلى

اۆيکۈنمه بۇلمايسئن؟ "دىين سۇۋالئما بىرىدى كىبابايف : "اگر غىلئىچ مۆللۆيىف شىئىلە غۇشغۇلارى يازىپ بىلىان بۇلسا، نامە اوچىن اولار ئاوز آدىندان چئقاردايمان، ماغتىئمغولا بىرملېمىشىن؟". دىيپ جوغاب بىرىدى.

شۇل پلنومدا چىقىش ادن ماغتىئمغولى شىناس عالىم زەلئەحە موحىمەدۇوا [مرحوم صافار انصارى نىنگ يان يولداشى] حؤددۈرلەن اثرلىنىڭ يكجه سطىرىنگم ماغتىئمغولى نىنگقى دالدىگىنى، اولارنىڭ ھەمە سىيى-دە غ. مۆللۆيىفینىڭ اۆزۈنىڭ يازاندۇغۇنى ئىلەم اساسدا تکرارلاياز. امما كۆپچۈلىك اۇنونگ دىلىلىينه اۇنس حم بىرمه يار، غايىتام ال چارپىپ، اۇنى تىبىونادان دۆشكۈرۈيأزلەر.

اگر-دە، اول غۇشغۇلار حاقئقاتدان-دا آياتدا بۇلان بۇلسا، غاررى قالاداقى، گرگىزدەكى، تۆركىمنصاحراداقى ماغتىئمغولا حاص ياقىن آداملارىنىڭ بىردىن-بىرى نىنگ غولاغىشا ايلمان، مارىدا ياشایان غ. مۆللۆيىفە بارئىپ يىتأيملىيمىشىنىمى؟

شو يىرده شاھئىنگ آدىئىنا بىرىن بىرئاچە قوشغا سىنگە سىن ادىيەرس

۱- فتاح غوشغوسى

ماگتىئمغولى نىنگ "فتاح" دىين غۇشغوسىنى هم غ. مۆللۆيىف تاراپىندان يازىلپى، شاھئىنگ آدىئىنا بىرىلېپدىر:

فراغى درد آيدىپ دردە يانمالى قان يوودىپ ظالىم فتاح غانمالى
دېرى اۆزوم ليكن اولى سانمالى آنگاسا اۆلدىر، بو دىسىسائى اول فتاح"-

غۇشغۇنىڭ بۇلماياندا-دا، اۇنى ماغتىئمغولى نىنگ-آ يازماندۇغۇنى ثبوت اتىجىك بۇلائىن. فتاجى ماسغارالايان، غانحۇرا، يوودارحا، اجىزەغاننىما دىنگە يان، شىئىدەياني اوچىنیم فتاح دان غۇرقييان آوتۇرىنىڭ "آنگاسا اۆلدىر، بو دىسىسائى اول فتاح" دىيىمىسىنده آصلا لۇگىكا يوق آحىرئىن. فتاح دىيلەپ اۆزۈنىنىڭ آدى توتولانسۇنگ اۇنى آنگمايان فتاح نا ساحنە مىشىنىمى/سامسقىق مئشىمى؟ فتاح آنگاسا اۆزۈنى اولدۇرمىگىنندن غۇرقياندۇغۇنى آچىق بۇيۇن آليان آوتۇر غۇشغۇنىڭ آحىرئىندا ماغتىئمغولى/فراغى دىيىپ، اۇز آدىئى گىتىرىمى؟

۲- گۈزىل شىرغازى:

"گىسىن دىيىپ قارايار اول گرگىز ايلىيم....

حوش قال بوغۇن جىحون بىرىنندىن آشدىم

- گرگىزە گىتىمك اوچىن جىحون دان آشماق گرگ دال—جىحون مشرق سارى، گرگ بولسا گۆنە ي سارى.

ن. آشورپور:

- ۳ «تۆركىمنىڭ»

غوشغۇنىنىڭ باشقۇ اىكى سۈزلىمى:

جىحون بىلەن بحرئ خزر آراسى^۱، چۈل اۆستۆندىن اوଁسىرىلى تۈركىمنىڭ.

ايکىنجى سۆزلىم دوغرى، اما يېرىنجى سۆزلىمىنىڭ خېرى يوق. جىحون بىلەن بحرئ خزرئىنگ آراسى نامە...؟ چۈللوڭى، داغلىقىمۇ، شۇرىي—نامە؟ يادا: جىحون بىلەن بحرئ خزرئىنگ آراسى مۇنگ چاقئىم يولمى؟ بلکى آوتور «جىحون بىلەن بحرئ خزرئىنگ آراسىنىداقى چۈلۈنگ اۆستۆندىن تۈركىمنىڭ يلى اوଁسىر» دىيچك بولايىندىر، اما دىيپ بىلەن دىير.

آوتورئىنگ «جىحون بىلەن بحرئ خزرئىنگ آراسى تۈركىمنىڭ يوردى» دىيچك بولانىتىغۇ هم آخمال، اما بو پىكىر ياتا دىگە نوق، چۈنكى ۱۸-نجى عاصىردا ھم، خزر ھم تۈركىمنلەر دىنگە جىحون بىلەن خزر دىنگىزى نىنگ آرالىغىندىدا ياشانوقلار. ماغىتەمغۇلئىتىنگى اوز واطانى گۈرگەن يايلاسى ھم جىحون بىلەن خزىينىڭ آرالىغىندادا دال. عرافدا، سورىيە دا تۈركىمن ولاياتلارى بار. دىنگە اووغانئىستانىنگ اۆزۈندە، حاضىر ئەم مىلييونا غولاي تۈركىمن ياشايار.

ايکىنجى آيتىجاق زادئمئىز: اگر ماغىتەمغۇل ئىچىن خزرى دىنگىزى نىنگ آرالىغىندىداقى تۈركىمن ايلان نىنگ دورمۇشى حاقدا غوشقۇ يازان بولسا، اوونىڭ ماضىمۇنى گۈزىاش بولاردى. «تۈركىمنىڭ» دىن شەئغىردا ايلات باى، مىس، ھەمە زات گۈلەلە-گۈللوڭ، يئەنە ماغىتەمغۇلئىتىنگ دئورقۇندا لىباپ، بوجارا اميرى نىنگ، داش حەۋووض منطقەسى و حاضىرىكى بالقان يايلاسى حئوا حانلىقۇ نىنگ غولوننىڭ آشاغىندادى. مارئ منطقەسى كاً بوجارا اميرلىگى نىنگ، كاً حئوا حانلىغىنىڭ، كاً حەم ایراننىڭ غول آستئنا گچىاردى. ماغىتەمغۇلئىتىنگ دئورقۇندا جىحون بىلەن خزرى دىنگىزى نىنگ آراسىنىدا ياشايان ايلات فلاكتە دوچار بولوبىدئار.

غوشغوداق «بىو اۆستۆنە يۈرۈر يولى تۈركىمنىڭ» دىن سطىر غوليازمادار باشقا حىلى. غوليازمادار فوندوندا ساقلانتىليان نوسخادا «آلامانى يۈرۈر يولى تۈركىمنىڭ» دىيلىيار. ديمىك، كىيمدىر يىرى «آلامانى» سۆزۈنى «بىو اۆستۆنە» دىيپ اويتىگىدىپىدەر. بىتىماگە ھىچ كىيمىنگ حاققى يوق^۲.

بىزىنگ ھم آلامانى (تالانگچەلتىغى) ماقولالايان، اوңگا غۇوانىيان سطىرى دۇولت گىيمىنى نىنگ المنى اتماكە حاققىمەز يوق.

حاققىقۇ ماغىتەمغۇل ئىچىن غوشغولارئىنان لوگىكى تايدان نادۇرس بىكىر، بى معنى سۆزلىم يادا نادۇغرى اولانىلان سۆز تاپىچ بولانوق. اما «تازە تاپىلان» غوشغولارئىنگ ھەمە سىينىدە دىن يالى بى معنى سۆزلىم، نادۇغرى سۆز تىلىم گۈزى غابات گىيأر. مئشىل حۆكمۇندا يىنە «تۈركىمنىڭ» دىن غوشقا يۈزلىنارىيس:

شەئغىردا «داغلار لاغلا دئۇر، غئىيا باقاندا» دىيلىيار. غئىيا باقماق — ناراضىئلەق بىلەن غاراماق، لاغئل(عل) — ياقودىنىڭ گۈزى غۇزىلەنگىلى گۈرنۈشى. بىر تۈركىمن غئىيا باقسادا، داغلارئىنگ نادىپ غەنمەت بەداشا اۋورۇلچى بىزە دۆشىنۈكسىز.

غوشغىدا تۈركىمن حاققىندا «غارغىشا، ناظارا گرفتار اولماز» دىيلىيار. تۈركىمن قاوئى حالق، اول غارغىشا گرفتار (ياغنى، سزوار) بولماز، يئەنە تۈركىمن كىيمىنگ ناظارىندا سزوار بولماز؟ نامە اوچىن ناظارا سزوار بولماز؟ بللى-دال؟ غالىئىرسە-دە، «ناظارە سزوار بولماق» دىن سۆز دۆزۈمىننىڭ اۋزى دىيلىمېزدە بار زات دال.

«تۈركىمنىڭ» دىن غوشغودان يىنە بىر مئشىل:

^۱ قوليازمادار فوندونا بىرilen نوسخادا: "جىحون بحرى، دىنگىز خزر آراسى" گۈرنۈشىدە يازىلىپىدىر.

^۲ غوشقۇ نىنگ سونگقى بىندىندايى "سۆزلەر مختومقىلى چالى تۈركىمنىڭ" ھم سۆزلەر دىلى تۈركىمنىڭ گۈرنۈشىنە اوينىگە دىيلىپىدىر.

تیره لر قارداش دئر، اوروغ يارئدئر، ائقباللار ترس گلمز، حاقئنگ نورودئر.

تیره لرينج قارداشلىقى دوغرىي، يئنه حايىي اوروغ توركمىننگ يارى دئر؟ «اوروغ يارئدئر» دىين سؤزلم بى معنى سؤز دۆزۈمى.
اوروغ — بير آتا-بابادان عمله گلن آداملارنىڭ توپارى.

يوقاردا مىثال آلنان سطيردائى «حاقئنگ نورودئر» دىين سؤزلم هم بى معنى، نامه حاقئنگ نورى؟ ترس گلەمجىك ائقباللارمى يا
توركمىن حاقئنگ نورومۇ؟

غوشغئىننگ اينىڭ سونگقى بندىنده «گۈزۈم غايىرا دوشىمز، كۈنگۈل اگىنمز» دىين سطير بار.

كۈنگۈل اگىنمزلىك — حالمازلۇق. كيمىنگ كۈنگۈل نىرده، كىيمىدە اگىنمز؟ سؤزلم بى معنى.

گېينىڭ تۆممىك يرى، «توركمىننگ» دىين غوشقۇ، يىزىنگ پىكىريمىزچە بىيىك سؤز اوسىسادى ماڭتىمغۇلئىننگقۇ حاساپلانمالى دالدىر. آصلئىندا بو غوشقۇ شاھئرنىڭ «گۈرگىننگ» آدلۇ ئىرىنە ئويكۈنلىپ حاصىرىكى دۇۋورىدە دئورە دىلين شىغىردىر. اول ھىچ بىر قادىمە چشمە لرده و باغشىلاردان يازىلەپ آلنان غوشغۇلارنىڭ آراسىندا-دا دوش گلىنوق.

غ. مۆللۆيىف يىنگ ادن بولاشقلەغىئى بوبون آئىشى حاقدا اونونك اۆز يادلامالارئىندا بىر بؤلک³:

«توركمىنلىنىڭ اولى يىدى گن يالى يىدى شاھئرىنىڭ اىچىننە اينىڭ اولوسىنىڭ (ماڭتىمغۇلى-آ.گ)
میراثىندا جىللى يىرلىنىڭ باردىتىغىنە اولى ايل بىليار. يئنه اونونك اۆز واغتىندا منىنگ گۈنام بىن دئرأندىبىگىنى بىلىيان كأن دالدىر. من اول لائەنگىنىڭ (ماڭتىمغۇلى-آ.گ) بىرناچە مۇنگ سطىرى نىنگ حوت اۆزۆننەنگىدىگىنى كېلىل گچىپ بىلەجك دال. اۆز واغتىندا من اولارى اول يىدى گىننە حايىي بىرسىنە بىن بولسام، اولام توركمىننگ اينىڭ اولى شاھئرئتا اۆورىلەجكدى. منىنگ وظىيەم اولارنىڭ اىچىننەن اينىڭ مئناسىبىئى سايلاپ تاپماقدى. من شۇنى ھم اتدىم. مۇنونك اۋچىن مەن يازغارنىڭ، اىسلە سنگىز يالقانگ... منىنگ اۆز حالقىئىنگ اۇنگۈنە گونا ايش ادن بولماغانم- دا آحمالدىر. من بئىيك شاھئرنىڭ میراثىندا ال غاتانىما اۆكۈنیا... اول غوشغۇلارى منىنگ آتام پاخىر... يرى بولىيار، بو حاقىندا سۇنگ بىر گۈن...»

شاھئردا دىگىشلى بولمادقق سطىيرلىرى آئىپ گۈرە يىلىنىڭ:

«عجىب قران گىركەمس، آذان گىركەمس..» (گىركەمس غۇشغۇدان)

«دېبىرلر خر دجال جهاناڭىر،
نە عجىب نقىلدئر، كيم اونى بىلەر.» (جنگ سەسىن آنگسا)

«بەشت يىردىن چىقسا آسمان اۆستۆنە،
نورى بىلەن جۆملە جەھان اورتۇنر.» (جەھان اورتۇنر غۇشغۇدان)

³ A.Welspar: Mülli Tahyryň hudaýlygy.

«یر آستنند، عجب بهشت رضوانداء،
دیری لرگه آب حیات گره کدیر.»
(گره کدیر غوشنگودان)

اسلام ائنانجئنا گۈرۈشى يېرىنىڭ آستىندا دەل-دە، يىدى غات آسماندا دورىيار.
يادا

«كتاب آچئپ آنچا دينه دوش بولوپ،
اسلام قايسي، قران قايسي بيлемه ديم.»

دینی مسئله‌لره بله ماغتئمغولی، حه‌ی-ده شه‌یله سؤزلارمی؟!

ي-د

«پله ک سن هم بیر دم آمان ایله گیل،
ایل گچر بیز نادان یسیره دؤوران ایله گیل.»

ماگتئمغولئ غايرا چه كگيل اوژونگى،
آنق بيل، اوپيارلار گؤزونگى،
دېنگان يۇقدور، ضايا قىتلاما سۈزونگى
ايندى سىندىن حابار آلان بۇلمادىء.

«نادان منم، دوشدوم پهله ک تورونا،
چوچ غاراشدئم، عجب اییام گلمهدي.»

**«حق سُوْزونه ائنانمازدَم من دایم»
هجراندان توپیدر کرون سارایشم.»**

۱-د

فرزند پوچون آرئیمادئم.» سوپوش بیله ماغتئمغولی یارئیمادئم،

يَا-دَا

«گۆزى نرگىس، بۇئى شەمىشات، كىرىپىكلىرى مىثلى پولاد..»

جهی-ده ماغتئمغولی یاله دیله با شاهئر شه پیله یه نگیل-یه لپای مه نگزه تمه لردنهن په پدالانارم؟

«ماگتەمغولى عقلئى چاشان،
گۈزلەپ گىدەرمى غارداشىن.»
سەپاران اپله دى غۇشغۇدان

يا-دا

«عارف بولوب، مست بولوپدئر تىلکى لر
ماغتىمغولى چاشىپ، لالا دونپىدىر.»
بىل ايندى

«ايل سؤزونه ائناندئم من يازىقلە بىچارە.»

«گۈزل آلسانگ عارفلارا غولاق غۇرى.»

يا-دا

«پېراغى سؤزونكىدەن ماتامدئر ايل لر،
دونيا غۇلونكىدان غۇشغودان سۈزلىمز لال بولدى گور عسل تىل لەر.»

يا-دا

«عسل اردى سۈزلىيم»

سۈزلەرىمەن

يا-دا

«ايستەمز من اول بېشىقى،
بار مەنىنگ بار مەنىنگ.» بېشت مەنىنگ غۇشغودان

بىر-بىرييە زۇر بىلەن باغانلىيان بىت لرى آلتىپ گۈرەيلىنگ:

«داغ باشى نىنڭ دومانى بار،
هر باغئنگ باغبانى بار،
آدام اوْغلى زنانى بار،
گۈزۆم دۆشىمر اول جىنانا.» بو دهانا

يا-دا

«گۈكلەنگ ايچەرە بىر اوْزۇم،
غالىپ من آرمان بىلەن.»

ماغتىمغولى ھىچ ماحال مەنلىك ساتان شاهىر بولماندئر.

يا-دا

«اوتابىماز آدامدان، نامارت ياغىشىدئر،
حۇواطئر ايلەيەر، مأرە كا بارماز،
دنдан پنا، زيان دهان ناغىشىدئر،
لب بىلەن غاش هر زىباغا ياراشماز.» مأرە كا بارماز

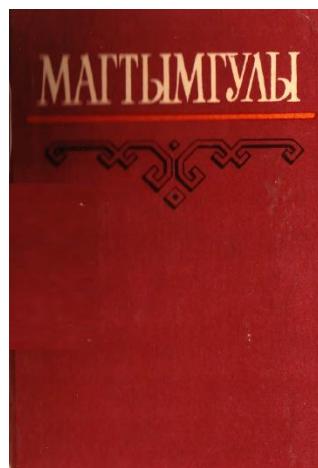
يا-دا

«ماغتىمغولى اسىنگ سەنىنگ بولسون گەكدىر پېراغى،
مار غۇلوندان دىندىم دىسەم، گىلى ھجرانىنگ.» بىلدۈم

يرى گىنده آيتىساق بوقاللىقى يېراغىزدان قولداپ، بوبولوغسەز سطىيرلىرىنگ ماغتىمغولى نىنگ آدىتىا بىلەمىگىنە آياق دىرەن،
تۈركىمەستاننىڭ ١٩٤٨-نجى يىلداقى يازىجىلار بېرىلىشىيگى نىنگ باشلىقى بىلدۈم بىلدۈم دىسەم، گىلى ھجرانىنگ.»

بىز شو يرده ۱۹۸۳-نجى يىلدا تۈركمنىستان س س ر- عىئىملار اكادەمېياسى ئىننىڭ ماغتىئىمغولىء آدئنداقى دىل و ادبىات
انىستيتوقى طاراپىئىدان چاپ ادىلن «ماگتىئىمغولى سايىلانان اثرلر» ۲ جىلدلىك، چاپا سالغىلانىپ، **شاھىئىنگ آدىتىا بىرىلىن كاپىر**
غۇشغۇلارى بىللأپ گچىيارىس. بو سلجرىش ايشىنى اونلارچا يىللاب شاھىئىنگ قوليازمالارى ئىننىڭ اوستۇنده ايشلەن
آشورپور و صافار انصارى بىللأپ، مانگا آيدىپ بىرىپىدىلر.

يرى گىنده آيتىساق آشاقدا گەتىرىلىن غۇشغۇلارىمىز، نه ائغىتىبارى غۇليازمالاردا— نه داش باسما نوسخالاردا، نه-دە عاراپ
حاطىء بىلين يازىلنىپ، آكادەميانىنىڭ قوليازمالار فوندوندا ساقلانىان بوقچالاردا غابات گەلينىار، اولار دىنگە روس حاطىتنا
يازىلنىپ فۇندا تابشىئىنىپدى. يۇقاردا آغزالان بو تەما عئىلمى جىدلە آچىق.

1-نجى جىلد:

صاھىئىبا	آدى
11	تۈركمنىنىڭ
26	قايدا سن؟
30	اوجدولم يارانلار
36	ويرانا گىدى
36	ملا بائىك
(ملا بائىك: بو بىندرىنىڭ آرتىق محمد سىيدى ئىننىڭ غۇشا پوداغىندان آلتىندى دىيپىئىلرم بار)	
37	ايله دىنگ
56	مبىتلا قىنلىدى
61	ريگان ايله دى
67	سان بۇلسام
68	ايل لىدن آيلاندى
69	ايستەمن
70	تۇبا ايله دى
71	اوپىانماز .
73	مائأج ايله مە

74 -----	درد اینگنگىلدار
74 -----	باغتئم غارادىر
76 -----	مردان قايسىء.
78 -----	بال لار مسگەنى.
78 -----	گۆلە منگزار
79 -----	سوُلۇپىدىر پئغان بىلەن
80 -----	سېيلماي بۇلدوم
81 -----	ياغشىئىن.
82 -----	ناگھان پەلهك
83 -----	داش غالدى
85 -----	حار قىلدى
85 -----	زامانىئىر
86 -----	لائىلر آغلار
87 -----	آيرىلەپ
87 -----	هينديستاندا حىيالئم
89 -----	بار مەنинگ
90 -----	يئل بىلە
92 -----	نورانا گۈرمىشەن
93 -----	بو گون
93 -----	نه يلائىن ايندى
94 -----	منگى يارئىمان
95 -----	پانچ جهان گەركەمس
96 -----	بۇيلارئىنگا
96 -----	كۈنكۈلدىر ويران
97 -----	غئيماز گۈزۈم
98 -----	اويات ايلار
99 -----	يار يۆزۈندەن
100 -----	آيت
101 -----	گۆلزار اويناشار
101 -----	جان ايلەدى
102 -----	آزادئم قانى؟
104 -----	كۈلەلى گىلى
104 -----	باش بۇلمانگ
113 -----	گىدييجى بۇلما

(گۈرۈغلى دىسانئندان آلتان)

128	چۈودور حان
129	زارلار اىچىنде
131	دؤولت علە ئىشىڭ
132	فتاح
137	ھوشدان آيرىللەي
138	ايلىنىڭ
138	بىزگە رووانا
139	قوج يىكىتلەر
141	جان اىستار
141	آمانا گلر
142	نامئىس عارئەمدان
143	مرد بۇلماز
143	حاسار داغىندا
144	غالدىء نەيلاين.
145	ايىل گۈزلەر.
146	اوزان گلر
146	گۆلزەر من
147	غولاغىن توتماز
148	گۈزل شىرغازى
149	ترک ايلە بو مکانى.
151	يىيمىز هجران
151	داشئىنمازا
152	مال ياغشى
153	مال اىستار
153	مرد قىلدىنىڭ
154	عبدالله
155	تۈركىمن بىناسى
156	گۈرۈلسىن ايندى
158	يۈرمەلى بۇلدەي
171	دؤكە باشلادى
174	غاچا باشلادى.
182	ناس آتان
183	ناسكىش

١٨٤	چىلىم
١٨٥	چىلىم چكمەگىل
١٨٨	مۇندا چىلىم كش
١٩٠	سياغىندان بلىدىر
١٩٠	يۇل آلار
١٩١	اودئى يىكىدىنگ
١٩٢	غئش بۇلار
١٩٣	آلان ياغشىدئر
١٩٤	يڪانىنگ
٢٠٢	ايراق ايله اۋزۇنگى
٢٠٤	يار اولماغانل
٢١٩	يۆز بۇلار
٢٢١	مرد بىلەنلىقى
٢٢١	لرزاڭانادئر
٢٢٢	گرەكدىر(رفت و آمد گرگىدىر)
٢٢٣	جهان اورتۇنر
٢٢٤	يۇلون آنگلاماز
٢٢٤	دومان گىتمىز
٢٢٥	درد نەدىر
٢٢٦	كۈپ بۇلسا
٢٢٧	آشى تاپماز سەن
٢٢٧	گچىپ بارادئر
٢٢٨	آيرىلسا(غاراداشدان آيرىلسا)
٢٢٨	اوقسسىسى بۇلماز
٢٣١	نامئىش-عارضى گرەكدىر
٢٣١	بىلە مئھماندئر
٢٣٢	سۇۋووش بىلەن
٢٣٣	ويران ايلەدى
٢٣٣	توتا باشلادى.
٢٣٤	سۇزلىرىم.
٢٣٤	زامانا بۇلمادى.
٢٣٥	جىنگ سەسين آنگاسا
٢٣٦	اونودار اول يۇلونى
٢٣٧	سۇلان يالئىئر.

۲۳۷	بو دهان
۲۳۸	بیلائى(اووسون آتئپ سىل بىلائى)
۲۳۹	كأرە دؤندى
۲۴۱	انسان اوغراسسا.
۲۴۲	ته كېپىرىلىك ايلار
۲۴۳	سۈز مانئىئىنە بىلمە گىنچە
۲۴۴	سۈيەمە ك بىلائى
۲۴۵	بىل ايندى
۲۴۶	تا الغانچا گۈزقۇنى
۲۴۷	بارادئر(بورون سوقوب بارادئر)
۲۴۸	بىچارە(من يازىقلى بىچارە)
۲۴۹	باش ياغشى
۲۵۰	يانان بارمى؟
۲۵۲	بىگىر(زناندئر بىگىر)
۲۵۲	سئين بىلين (ياغشى سئين بىلين)
۲۵۳	گىزىپ باشلادى
۲۵۵	مأرە كا بارماز
۲۵۵	مالئنا دگىز (دونيما مالئنا دگىز)

ايكىنجى جلد:

۵	عجب اييم گلدى
۶	يودودوب بارادئر.
۸	روى سيادان غايرى
۱۷	شۇل ماحرىيانىم گىلى
۲۱	آيرىلما (يورودونىن آيرىلما)
۲۱.	نه پەيدا (سىل دن نە پەيدا)
۲۲	غارا داشدان آيرىلسا (كتابدا غايتالانما)
۲۳	بىگىر(غايتالانما)
۳۶	بى باد گۈرنىز (شۆچەلى)
۳۹	يۇلموش بو دونيما
۷۲	يانى بىلە (دىنگە بىر كوبىلت، ٤ سطر)
۸۲	اوتوب بارادئر(ايىشىن تلک ايلاب)
۸۳	آد غالىمادى (عاشقىلاردا)
۸۴	آز ايلەدينگ
۸۴	ماللار دارغادى

٨٥ -----	سۇردى-دە باردى
٨٥ -----	بلا بۇلدئ (پلک باشا)
٨٦ -----	دۆيرۆپ بارادئر
٨٧ -----	دومان گۈرۈنر
٨٨ -----	گىديپ بارادئر(شۆپھەلى)
٨٩ -----	پئاغى (بەلەك باغان)
٨٩ -----	موقع غاشئندا
٩٠ -----	دۇنيا غۇلوندان
٩١ -----	ياسلار اىچىنده
٩٢ -----	گلىپ دۆشدى
٩٣ -----	ايل گچر
٩٤ -----	اۇتۆپ بارمئىش
٩٦ -----	نادان بەلە كىن
٩٧ -----	فساد دۇنيا دىير
٩٩ -----	زمىنە باتار
١٠٠ -----	حانئىنگ غالدى
١٠١ -----	آمان-آمان
١٠٢ -----	خوارى-زار بۇلدونگ
١٠٤ -----	سۇورۇپ گىديپدىر
١٠٤ -----	بەلە گىنگ
١٠٥ -----	دۇنيا، حەى
١٢٠ -----	جەلا اىلەدى
١٢٦ -----	حاق منزىل اتدى جانا
١٣٠ -----	گۆلن بارمى؟
١٣١ -----	ايل بۇلماز
١٣١ -----	بنىاد ايلن
١٣٦ -----	بەلە گىدىر(شۆپھەلى)
١٥٠ -----	آدام آتا بىلين دوشدى
١٥١ -----	بلال بار
١٥٦ -----	«اُيان» دىدىلىر
١٥٧ -----	يار چىكىر
١٥٩ -----	درد بىلەنى
١٦١ -----	اۇتر بۇ دۇنيا
١٦٢ -----	بۇلماز، يارانلار

الحدر	١٦٤
آيرئلمادئم؟	١٦٤
كؤپ جان گچىپدىر	١٦٦
كيمسه گلىپ بارادئر	١٦٨
دidi: «حابار يوق»	١٦٩
قانى؟ (بىزدىن اووال)	١٧٠
يەتىشسە	١٧١
جان اگلنمز	١٧٢
رۇواج اۇتormئىش	١٧٣
ماھ و سال لار	١٧٤
اۇتر گىدر (پانى دۆنیا)	١٧٥
زامانا آخر بۇلاندا	١٧٥
تومار گۈردۆم	١٧٦
بۇلوب اۇتدى	١٧٧
دال اۇلار	١٧٨
دۆكان گۈرۈنر	١٨٨
سەيران ايچىندە	١٨٩
غورولماسدان بورون (شۆپھەلى)	١٨٩
انسان ياراتدى (شۆپھەلى)	١٩٠

آرنە گلى

تارىخچى و تۆركىنىش موڭزىنگ مدیرى

٢٠٢١ نىجى مای

١٤٠٠ ۲۲ اردىبەشت